

Word ook een Groene Exhibitionist!

Verslag Inspiratieavond in Amersfoort op 25 september 2024

Samenvatting

Op 25 september kwamen zo'n 65 Amersfoorters voor inspiratie naar Het Groene Huis voor een bijeenkomst met als thema *Genoeg is genoeg*.

Op deze avond, gezamenlijk georganiseerd door het Humanistisch Verbond Amersfoort en Grootouders voor het Klimaat Amersfoort, nam Reint Jan Renes ons mee in de wereld van de gedragsverandering. Reint Jan is lector Psychologie van een Duurzame Stad aan de Hogeschool van Amsterdam (HvA). Zijn vakgroep doet onderzoek naar de paradox die er lijkt te zijn tussen enerzijds de grote zorgen die het merendeel van de Nederlanders heeft over de klimaatsverandering en anderzijds het achter blijven van de gedragsverandering die nodig is om hieraan een halt toe te roepen.

Na zijn inleidende lezing is in kleine groepen met elkaar gesproken hoe dit voor iedereen persoonlijk ligt. Zoals de vraag: Wat weerhoudt je en wat kan jou helpen om meer duurzame keuzes te maken. Eerlijk en open werden eigen ervaringen, worstelingen en tips gedeeld en door Reint Jan in een breder Nederlands kader geplaatst. Afsluitend deed wethouder Johnas van Lammeren (Duurzame leefomgeving en Biodiversiteit, PvdD) een gloedvolle oproep om toch vooral nu allemaal zelf in beweging te komen en niet af te wachten totdat 'De Overheid' minder plezierige stappen moet gaan nemen. Want die komen door de urgentie van de problematiek en de snelheid waarmee de gevolgen van de klimaatverandering merkbaar worden echt op ons af.

1. Lezing Reint Jan Renes

Reint Jan start na een overzicht van de stand van zaken rond het klimaat met het hoopvolle bericht dat gedrags- en leefstijlveranderingen in alle aspecten van de samenleving (burgers, overheid en bedrijfsleven) het potentieel hebben om de wereldwijde CO₂ uitstoot in 2050 met 40-70 % terug te dringen! De volledige presentatie is bijgevoegd. Het terugdringen van alle overconsumptie door al die partijen is daarbij het sleutelwoord. Uit onderzoek blijkt dat de meeste mensen die ongerust zijn over het klimaat zich hiervan bewust zijn, maar dat dit niet voldoende leidt tot de verandering van het eigen gedrag. Sterker nog, concrete gedragsverandering worden het minst gezien bij de groepen in de samenleving die het meest bijdragen aan die overconsumptie en bij wie tegelijkertijd de bezorgdheid over klimaat zaken relatief groot is.

We voelen ons als individu vaak machteloos tegenover de omvang van het probleem en wijzen naar 'De Overheid' of 'Het Bedrijfsleven' voor oplossingen en wetgeving. Toch zijn we als consumenten veel minder machteloos dan we denken! Als wij als consumenten onze slagkracht inzetten kunnen we een enorme stimulans zijn zowel voor het terugdringen van de overconsumptie als voor het groeien van duurzame bedrijven en producten. (bron: Verenigde Naties UNEP 2016)

CONSUMENT HEEFT SLAGKRACHT

Finale bestedingen van het wereldwijde bbp

Je ergens bewust van zijn en er naar handelen blijken vaak verschillende dingen!

Hoe komt dat nou? Het onderzoek van Reint Jan en anderen geeft steeds meer steekhoudende verklaringen daarvoor, samengevat in 4 kernbegrippen:

1. We denken dat niet duurzaam gedrag de norm is. Iedereen doet het wél, namelijk vliegen, vlees eten, *fast fashion* kopen, lekker shoppen enzovoort. Jij bent de uitzondering als je wel bewust meer duurzame keuzes maakt en dat vinden we lastig. Onderzoek laat zien dat helemaal niet iedereen het normaal vindt. Voorbeeld: Slechts 10 % van de mensen veroorzaakt het meerderdeel van de CO₂-uitstoot door vliegtrips. Maar we denken wel dat “iedereen” wel vliegt, terwijl wij ervoor kiezen ervan af te zien. Dit wordt *pluralistic ignorance* genoemd.
2. We vinden dat we zelf al best goed bezig zijn en vergelijken ons vooral met de mensen die minder doen (*coasting*).
3. We gaan pas iets “goeds” doen als anderen (de burens, de bedrijven, de overheid) dat ook doen (*conditional cooperation*).
4. Veel van de goede keuzes die we al maken zijn niet zichtbaar en we hebben het er niet over! (*invisibility*)

Conclusie: Niets doen is besmettelijk en zo houden we elkaar gevangen!

Hoe komen we uit deze paradox? Word een groene exhibitionist!!

Het antwoord hierop is simpeler dan je denkt. Reint Jan geeft drie effectieve oplossingen:

1. Moedig elkaar aan, zoek elkaar op en help elkaar met positieve oplossingen! Laat elkaar zien dat jij niet de afwijkende eenling bent, maar dat je de norm deelt van een

veel grotere groep! Hoe meer mensen dat laten zien, des te sneller de omslag in de norm er is. De mensen die geen duurzame keuzes maken zijn dan afwijkend!

2. Maak zichtbaar wat er al gebeurt, welke positieve keuzes er zijn en gemaakt worden en welke jij zelf maakt. Vertel niet alleen wat je doet, maar ook waarom. En vertel vooral dat je ook heerlijk duurzaam eet, op vakantie gaat, een comfortabel warm huis hebt enz. en hoe blij je ervan wordt! Duurzaam leven is zeker niet saai en schraal en inleveren!
3. Corrigeer de misvattingen: ‘iedereen doet het’ is niet waar; vergelijk je vooral niet met anderen die (nog) minder positieve keuzes maken en wacht niet af tot anderen in beweging komen.

Durf je duurzame keuzes te delen want zichtbaar doen versterkt het doen! Een groot internationaal overzichtsartikel (Gurtner and Moser, 2024) benadrukt de speciale rol hierbij van de generaties die geboren zijn in de jaren 1946-1964. De mensen die zijn geboren in deze jaren zijn nu in een levensfase waarin ze invloedrijk zijn in de samenleving, toegang hebben tot machtsstructuren en van belang zijn in het politieke krachtenveld. Eerder gebruikte Reint Jan hiervoor het beeld dat wij een stevige ‘groene handdruk’ hebben. Wie de schoen past, trekke hem aan!

2. Aan de slag: Hoe zit dit bij onszelf?

We gaan in kleine groepjes in gesprek en krijgen daarbij drie vragen mee die we eerst zelf op een formulier beantwoorden:

- Wat vind jij dat je zou moeten doen in het kader van tegengaan van klimaatverandering?
- Wat weerhoudt je om het te doen?
- Wat zou jou helpen om dat wel te doen?

In alle groepen ontstaan mooie gesprekken nadat we op een eigen formulier deze vragen hebben beantwoord. We zijn op heel veel onderwerpen al best actief en we hebben veel ideeën over hoe we (nog) meer duurzame keuzes kunnen maken. We geven ook heel eerlijk aan waarom het vaak toch zo moeilijk is om die duurzame keuzes ook echt te gaan uitvoeren. De gesprekken leveren veel tips op die kunnen helpen om dat toch te gaan doen.

In het rondje met de microfoon door gespreksleidster Judith Willems geven de deelnemers persoonlijk en openhartig toelichting op hun gesprekken.

Drie *highlights* uit de gesprekken:

Niet alleen maar “minder” maar zoek vooral “leuke en lekkere alternatieven”.

Veel van de voornemens om duurzame keuzes te maken gaan over “minder” of “nog minder” : vlees, zuivel, autogebruik en “niet meer” : reizen, nieuwe kleding kopen, voedsel weggooien. Tot zelfs niet meer op vakantie gaan. We vinden het moeilijk om dat ook echt in praktijk te brengen. Mogelijk omdat we het

vooral lijken te *framen* in termen van ons (nog meer) te moeten ontzeggen: “ik vind vlees zo lekker” en “ik mag mezelf toch wel af en toe wat gunnen”?

Groen exhibitionisme vraagt juist om steeds te gaan zoeken naar de leuke, lekkere, prettige duurzame alternatieven! Natuurlijk zijn er ook situaties waarin dat moeilijker is. Duurzame alternatieven zijn soms te duur voor de eigen portemonnee (bv een elektrische auto, het hele huis isoleren). De gezinssituaties (oh die pubers...!), de eigen gezondheid of mantelzorg ver weg, leggen ook extra drempels op. Uit de tips blijkt ook overduidelijk dat er heel veel mogelijk is en dat het maken van duurzame keuzes niet alleen minder maar vooral ook meer levenskwaliteit biedt! Maak een hobby van het uitproberen van duurzaamheidsdingen en neem kleine stapjes. Stel jezelf, maar ook samen met anderen (je straat, je buurt) daarbij concrete doelen en wissel ervaringen uit.

Een goed gesprek over klimaat moet je leren

Wat we allemaal moeilijk vinden is het voeren van een gesprek over een onze duurzame leefstijl met vrienden, familie en vreemden. Je wilt geen moraalridder zijn, betweterig overkomen, altijd het opgeheven vingertje hebben of misschien wel het stempel ‘groen gekkie’ krijgen. We vrezen door ons uit te spreken voor het verlies van relatie, conflict in het gezin of familie. De reacties zijn ook vaak niet mis: je bent hypocriet omdat je ‘toch zelf ook wel’.... Of, ‘je zal wel jaloers zijn dat jij niet meer kan vliegen’. De timing van zulke gesprek is belangrijk maar vooral ook de oprechte nieuwsgierigheid naar wat de gesprekspartner beweegt om onduurzaam gedrag vol te houden en de duurzame keuzes af te wijzen. De cursus “[Klimaatgesprekken](#)” leert je zo’n gesprek op een productieve manier te voeren. Je gesprekspartner zal niet op slag veranderen, maar het lukt je wel om zaadjes te planten die doorwerken.

Wordt actief en/of activistisch

Een aantal mensen geeft aan dat ze graag een meer activistische rol willen oppakken. Daarvoor worden veel mogelijkheden genoemd (lid worden van een politieke partij, Grootouders voor het Klimaat, Humanistisch Verbond, XR, Milieudefensie, lokale milieu-initiatieven). De wens om gelijkgestemden op te zoeken, elkaar te steunen en mogelijk tot acties te komen, wordt breed gedeeld. Daarvoor is zeker niet altijd een formele organisatie nodig: ook in de buurt, je straat of je wijk kunnen mooie initiatieven ontstaan. De oproep is om te zoeken hoe jij (geboren 1946-1964) jouw belangrijke rol kunt inzetten.

Reint Jan herkent veel van de wat er uit de gesprekken komt en laat zien dat we al goed bezig zijn aan de hand van onderstaande gegevens hierover uit zijn landelijke onderzoeken. Hij gaat ook graag de ingeleverde formulieren verder analyseren voor zijn onderzoek.

In de onderstaande tabellen staan enkele uitkomsten. Opvallend in de eerste tabel is het inzicht dat wat het meeste effect heeft (impact rangorde) lang niet altijd is waar de Nederlanders als oplossing aan denken (ranking van NL populatie)!

Gedrag	Impact rangorde	Ranking van NL populatie
Klein wonen (max. 40m2 p.p.)	1	8
Elektrische auto aanschaffen	2	6
Reizen met de trein in plaats van het vliegtuig binnen Europa	3	1
Een meubel kopen van milieuvriendelijk/ gerecycled materiaal	4	5
Water besparen	5	2
Afval scheiden	6	3
Kopen van milieuvriendelijke kleding	7	4
Biologisch eten	8	7

De top 10 genoemde klimaatacties:

Concreet gedrag	%
1. Minder autorijden	10,3%
2. Afval scheiden	7,6%
3. Minder vlees	6,4%
4. Zonnepanelen	6,2%
5. Meer fietsen	5,9%
6. Minder vliegen	5,2%
7. Niet vliegen	3,7%
8. Isoleren	3,4%
9. Minder water	2,7%
10. Elektrisch rijden	2,7%

De avond wordt afgerond door Johnas van Lammeren, wethouder voor Duurzame leefomgeving en Biodiversiteit, voor de PvdD. Gemotiveerd vanuit zijn jeugd en achtergrond maakt hij zich in het Amersfoortse College sterk voor zijn portefeuille. En als mensen naar ‘De Overheid’ wijzen voor oplossingen, wijzen ze naar hem en zijn collega’s en daar is hij zich terdege van bewust. Zijn oproep is om vooral nu zelf en met elkaar in actie te komen en met elkaar de beweging te versterken naar de omslag naar een nieuwe norm waarin duurzame keuzes normaal zijn. Vanuit de Amersfoortse overheid kan daarbij ondersteuning en samenwerking worden geboden. Als dat niet lukt dat zal ‘De Overheid’ **moeten** ingrijpen. Want, zoals hij het formuleert: “we rijden in een noodvaart af op het ravijn”. De maatregelen die dan voorliggen zullen veel verder gaan dan waar we nu nog tegen op zien...

Hiermee sluiten we een mooie avond af met nieuwe informatie, inspiratie en voornemens!